

Onveiligheid en etnische herkomst: de stereotypering voorbij

JOHAN ACKAERT &
MAARTEN VAN CRAEN

1. SITUERING

Zowel het beleid als de media vertoonden de jongste jaren een groeiende belangstelling voor onderzoek naar de betekenis van de etnische achtergrond in criminaliteitsstatistieken. Opvallend is dat de focus, zowel in het politieke discours als in het wetenschappelijk onderzoek, hoofdzakelijk gericht is op allochtoon ouderschap, met bijzondere aandacht voor allochtone jeugddelinquentie.

Onderzoekers als van San e.a. wijzen op de mogelijke betekenis van culturele factoren voor het ouderschap bij allochtonen (van San & Leerkes, 2001; Kromhout & van San, 2003). Het waarden- en normenpatroon eigen aan bepaalde etnische groepen zou mee verantwoordelijk zijn voor frequenter afwijkend gedrag bij leden van de allochtone gemeenschap. Zeker na de Vlaamse verkiezingen van 2004 kreeg deze stelling ruime weerklank in de media en de politiek. Andere onderzoekers beklemtonen structurele factoren om het aandeel van allochtonen in de criminaliteitscijfers te verklaren (zie hierover: Hebberecht, Duchateau & Van Poeck, 2004; Foblets, Pieters & Djait, 2004). Afwijkend gedrag is in die optiek de resultante van een proces van sociaal-economische deprivatie in diverse maatschappelijke sectoren (onderwijs, huisvesting, tewerkstelling, enz.).

Deze bijdrage bekijkt de relatie etniciteit-criminaliteit vanuit een totaal andere invalshoek. De centrale vraag is of er verschillen bestaan in de mate van slachtofferchap, gevoelens van (on-)veiligheid, overlastervaringen en de perceptie van de politie tussen groepen met een andere etnische achtergrond¹.

2. DATAMATERIAAL EN OPERATIONALISERING ETNISCHE HERKOMST

Het datamateriaal dat we analyseren, werd verzameld in het kader van een veiligheids- en leefbaarheidsonderzoek in tien Limburgse politiezones². Drie onderzochte zones bevatten gemeenten die op het einde van de jaren tachtig en begin jaren negentig de sluiting van de steenkoolmijnen ondergingen. Het betreft de zones Beringen-Ham-Tessenderlo en Heusden-Zolder, die behoorden tot het Westelijk Mijnbekken, en de zone Maasmechelen, die deel uitmaakte van het Oostelijk Mijnbekken. Vooral na WO II bracht de mijnbouw een immigratiestroom op gang. Maar het stopzetten van de steenkoolontginning hypothekeerde de integratie van verschillende etnisch-culturele minderheden in de betrokken gemeenten (Denolf & Martens, 1990).

1 Deze bijdrage is gebaseerd op het rapport *Eén gemeente, twee werelden? Veiligheid en leefbaarheid door de ogen van autochtonen en allochtonen*, geschreven in opdracht van het bestuur van de provincie Limburg (Van Craen & Ackaert, 2005).

2 Het provinciebestuur Limburg was de opdrachtgever van dit onderzoek. Het onderzoek in de politiezone Beringen-Ham-Tessenderlo vormde het proefproject waarbij 929 inwoners (face to face) werden geïnterviewd in november/december 2003. Na evaluatie en bijsturing volgden 9 andere Limburgse politiezones. In elk van deze zones kregen 400 à 420 respondenten het bezoek van een interviewer. De selectie van de respondenten gebeurde aan de hand van een gestratificeerde toevalssteekproef.

Aangezien de drie zones terugblikken op een gemeenschappelijke immigratiegeschiedenis en met gelijkaardige sociaal-economische problemen worden geconfronteerd, besloten we om hun data uit het veiligheids- en leefbaarheidsonderzoek te 'poolen' in één bestand. Het feit dat de onderzoeksgegevens niet specifiek werden verzameld met het oog op een analyse van verschillen tussen autochtonen en allochtonen, heeft een belangrijke consequentie: bij het trekken van de steekproef besteedden we geen specifieke aandacht aan de omvang van de verschillende gemeenschappen. Ze waren gewoon evenredig vertegenwoordigd in de steekproef. Dit impliceert dat sommige categorieën een relatief beperkt aantal respondenten bevatten. Daarnaast is het mogelijk dat bepaalde etnische groepen in het gerealiseerde databestand onder- of oververtegenwoordigd zijn (de respondenten uit sommige gemeenschappen waren misschien moeilijker of gemakkelijker te interviewen dan respondenten uit andere gemeenschappen)³. Uitsluitel hierover kunnen we echter niet geven (een neveneffect van de opeenvolgende wijzigingen van de naturalisatiewetgeving is dat onderzoekers de aanwezigheid van respondenten van allochtone afkomst in steekproeven niet exact kunnen vergelijken met hun aanwezigheid in de totale populatie). Steunend op hun numerieke aanwezigheid in de betrokken zones opteerden we ervoor om de respondenten te groeperen in vier categorieën 'etnische herkomst', zijnde:

- Belgisch: de respondenten die de Belgische nationaliteit hebben en bij vragen over het geboorteland van de grootouders niet verwezen naar een andere etnische afkomst;
- Italiaans: de respondenten die hetzij de Italiaanse nationaliteit hebben, hetzij minstens één grootouder hebben die in Italië geboren is;
- Turks: de respondenten die hetzij de Turkse nationaliteit hebben, hetzij minstens één grootouder hebben die in Turkije geboren is;
- Andere: de respondenten die hetzij een andere nationaliteit hebben dan deze vermeld in de categorieën 1 tot 3, hetzij minstens één grootouder hebben waarvan de herkomst niet gevat is in de eerste drie categorieën.

Tabel 1 drukt de categorisering in cijfers uit⁴.

TABEL 1: OPERATIONALISERING ETNISCHE HERKOMST IN PCT. (N = 1746)

	Huidige Nationaliteit	Geboorteland grootmoeder (moederszijde)	Geboorteland grootvader (vaderszijde)	Etnische herkomst
Belg / België	91,2	76,7	77,0	73,7
Italiaan / Italië	2,7	4,3	5,1	5,4
Turk / Turkije	2,9	9,7	9,7	9,7
Ander(e)	3,2	9,3	8,2	11,2

3 We lieten zo veel mogelijk allochtone respondenten interviewen door interviewers die zelf een allochtone achtergrond hebben. Andere enquêteurs kregen de opdracht om zich bij gebeurlijke communicatieproblemen te laten bijstaan door een 'tolk' uit de betrokken gemeenschap en er daarbij over te waken dat de inbreng van deze de inhoud van de antwoorden niet beïnvloedt. Dit had beperkte gevolgen voor de duurtijd van de interviews. Zo duurden de gesprekken met respondenten van Turkse oorsprong gemiddeld 23 minuten tegenover 21 minuten (of 10 pct. langer) voor de gehele populatie ($p = .023$).

4 Deze tabel steunt op ongewogen aantallen. Bij het analyseren wogen we het databestand wel op basis van geslacht, leeftijd en gemeente.

Iets minder dan drie vierde van de respondenten is van Belgische herkomst. Dit percentage is aanzienlijk lager dan wat de huidige nationaliteit laat vermoeden. Bijna een tiende van de respondenten heeft wortels die naar Turkije teruggaan. Juist 5,4 procent van de respondenten heeft Italiaanse wortels en ongeveer elf procent heeft een andere etnische achtergrond. De laatstgenoemde categorie bevat mensen met heel verschillende achtergronden maar het leeuwendeel wordt gevormd door respondenten met een Nederlandse origine (4,2 procent van de totale populatie). Omwille van het heteroog karakter van deze restcategorie wordt deze bij de duiding van het cijfermateriaal buiten beschouwing gelaten.

3. SLACHTOFFERSCHAP

Om het slachtofferschap in kaart te brengen, stelden we gerichte vragen over een hele reeks misdrijven en/of incidenten waarmee mensen de voorbije twaalf maanden geconfronteerd werden. Het is niet evident dat elke respondent alle gebeurtenissen exact situeert binnen een gegeven tijdsvolgorde. Van Dijk wees er eerder op dat dit zowel aanleiding kan geven tot onderrapportering als tot overrapportering (Van Dijk, 1992). Hij besloot dat onderrapportering in de hand wordt gewerkt naarmate de refer-teperiode langer is en de aard van de incidenten lichter. Omgekeerd, de cijfers kunnen overschat zijn doordat bij zwaardere incidenten (bv. inbraak en wagensdiefstal) de feiten in het geheugen van mensen naar voren worden gehaald. Van Dijk gewaagt in dit verband van een mogelijke overschatting van 20 tot 25 pct. Er zijn evenwel geen redenen om aan te nemen dat de inaccuraat werking van het geheugen significant varieert van de ene etnische groep tot de andere.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de onderzochte feiten en maakt duidelijk op welke manier we ze hergroepeerden in grote categorieën. We behielden de volgende variabelen: criminaliteit m.b.t. voertuigen, fietsdiefstal, tasjesroof, braak, vandalisme, stalking (of belaging), discriminatie, incidenten in het verkeer en fysiek geweld. In het pilootproject Beringen-Ham-Tessengerlo stelden we geen vragen over verkeersincidenten en fysiek geweld. Dit gebeurde wel in de vervolprojecten. In tegenstelling tot het pilootproject bevatte de enquête voor de vervolprojecten geen vragen over bromfietsdiefstallen. Voor elk misdrijf gingen we na of de respondenten slachtoffer werden in de globale gemeente, dan wel in de eigen woonbuurt⁵. Uiteraard kunnen vragen worden gesteld over de relatie tussen enerzijds de slachtofferschaprapportering in de loop van de interviews en anderzijds het reële slachtofferschap. Dit geldt in het bijzonder voor feiten als belaging, verkeersagressie en discriminatie. Wat bijvoorbeeld door sommigen wordt gepercipieerd als een vorm van verkeersagressie, wordt door anderen dan weer weggewuifd als een 'gewone' reactie op een irriterend manoeuvre in het wegverkeer. Dit onderzoek focust echter niet op de reële 'objectieve' frequentie van bepaalde incidenten⁶. Binnen een sociaalconstructivistisch denkraam beschouwen we de melding in de loop van de interviews van bepaalde (ondergane) feiten en behandelingen als de *beleefde* realiteit van de betrokkenen zelf, waarop ze dan ook hun handelen

5 Dit deden we niet voor braak, stalking en discriminatie. Braak is evident gekoppeld aan de buurt, stalking en discriminatie zijn moeilijk territoriaal af te bakenen.

6 Evenmin staan we stil bij de relatie tussen het ondergaan van bepaalde feiten en de meldings- en aangiftebereid bij de politiediensten. We zijn er ons van bewust dat ook hier etnische verschillen naar voren kunnen komen. Een combinatie van pragmatische redenen (omvang van de vragenlijst) en de specifieke aard van de onderzoeksvragen, zoals geformuleerd door de opdrachtgever, lagen aan de basis van deze keuze.

afstemmen; "if men define their situations as real then they are real in their consequences" (Thomas, 1928).

Tabel 2 drukt de variatie in het gepercipieerde slachtofferschap in de globale gemeente uit. Het percentage weergegeven onder de categorie 'slachtofferschap' is het percentage respondenten dat minstens één van de hoger vermelde feiten stelde ondergaan te hebben. Het feit dat we in het pilootproject (Beringen-Ham-Tessenderlo) en het vervolproject niet dezelfde onderwerpen maten, heeft belangrijke implicaties voor de raming van het slachtofferschap. Dit verplichtte ons tot de constructie van twee slachtofferschapindexen. Index 1 bevat de items die aan bod kwamen in de vragenlijst van het pilootproject (met uitzondering van bromfietsdiefstal). Die index staat ons toe om de respondenten uit de drie zones in de analyse op te nemen. Index 2 bevat alle items die deel uitmaakten van de vragenlijst in het vervolproject. Voor de berekening van deze index verwijderden we dan wel de respondenten uit Beringen-Ham-Tessenderlo. Tot slot wijzen we erop dat bij de berekening van de percentages voor criminaliteit m.b.t. auto's en fietsen het weergegeven percentage enkel de respondenten die over de betrokken voertuigen beschikken in de berekening werden opgenomen. Eén en ander verklaren variaties in de absolute aantallen.

TABEL 2: SLACHTOFFERSCHAP IN DE GEMEENTE NAAR ETNISCHE ACHTERGROND

	Belgisch		Italiaans		Turks		Andere		Gemiddeld	
	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=
Slachtofferschap index1 ****	29,2	1243	43,3	99	46,0	176	34,0	215	32,3	1733
Slachtofferschap index2 ****	38,3	507	49,4	79	60,2	113	37,2	164	41,9	863
Feiten tegen auto's ****	5,6	1099	17,0	94	16,6	151	9,9	182	7,9	1526
Fietsdiefstal ***	6,4	1106	15,6	90	10,4	115	8,6	174	7,5	1485
Verkeersincidenten ****	14,6	506	19,0	79	34,2	114	22,6	164	19,1	863
Discriminatie ****	4,3	1242	6,0	100	26,7	176	8,4	215	7,2	1733
Stalking *	2,5	1243	5,1	99	5,7	176	2,8	215	3,0	1733

**** : $p < .001$

*** : $p < .01$

** : $p < .05$

* : $p < .1$

De kans op slachtofferschap in de globale gemeente is ongelijk verdeeld over de verschillende etnische categorieën. Beide indexen geven eenzelfde duidelijke lijn weer. Inwoners met Italiaanse 'roots' lopen meer het gevaar om slachtoffer te worden van een van de gemeten feiten dan inwoners van Belgische afkomst. Op hun beurt worden mensen met een Turkse achtergrond frequenter slachtoffer dan de bewoners met Italiaanse wortels.

Algemene slachtofferschapindexen zijn een ruw meetinstrument. Ze meten enkel of een inwoner in de loop van de voorbije twaalf maanden één van de genoemde feiten meemaakte, maar zeggen niets over de concrete aard van het slachtofferschap. Tabel 2 splitst ook de bronnen van slachtofferschap uit naar de verschillende etnische categorieën (voor de feiten waarvoor de verschillen statistisch voldoende significant zijn). Dit is niet het geval bij gewelddelicten, tasjesroof en vandalisme. In tabel 2 vallen in de eerste plaats de cijfers voor discriminatie op. Bijna 27 pct. van de inwoners met een Turkse achtergrond omschrijft zichzelf als het slachtoffer van discriminatie. Dit is bijna vier

maal het gemiddelde percentage van alle respondenten samen. Daarnaast noteren we ook belangrijke verschillen betreffende feiten tegen auto's, fietsdiefstal, slachtofferschap in het verkeer en in mindere mate inzake belaging. Toch kan de vraag worden gesteld naar de omvang van de impact van de waargenomen gevoelens van ondergane discriminerende behandeling(en) op de variaties in het globale slachtofferschap. Daarom gaat tabel 3 ook in op het slachtofferschap op buurtniveau waar items als discriminatie en stalking niet aan bod kwamen.

TABEL 3: SLACHTOFFERSCHAP IN BUURT NAAR ETNISCHE ACHTERGROND

	Belgisch		Italiaans		Turks		Andere		Gemiddeld	
	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=	Pct.	N=
Slachtofferschap Index1 *	19,2	1242	29,0	100	23,3	176	21,4	215	20,4	1733
Slachtofferschap Index2 ***	28,6	507	36,7	79	44,7	114	28,7	164	31,5	864
Feiten tegen auto's ****	2,9	1099	13,8	94	13,2	151	6,0	182	5,0	1526
Fietsdiefstal ***	4,9	1106	11,1	90	10,4	115	7,5	174	6,0	1485
Verkeersincidenten ***	11,3	506	16,5	79	23,9	113	17,7	164	14,6	862

**** : p <.001

*** : p <.01

** : p <.05

* : p <.1

De analyse van het slachtofferschap op buurtniveau levert op het eerste gezicht een minder eenduidig beeld op. Wanneer we enkel de items in rekening brengen die het voorwerp uitmaakten van het pilootproject, dan stoten we op een statistisch verschil dat slechts in beperkte mate significant is⁷. Bij de tweede slachtofferindex worden de verschillen duidelijker en verkrijgen we een beeld dat analoog is aan het slachtofferschap in de globale gemeente. Inwoners met een Belgische achtergrond lopen minder gevaar om slachtoffer te worden in de eigen woonbuurt dan inwoners van Italiaanse afkomst en vooral dan mensen met Turkse 'roots'.

Op buurtniveau vonden we evenmin significante verschillen voor gewelddelicten, tasjesroof en vandalisme. Wagenbezitters van Italiaanse en Turkse herkomst melden daarentegen ongeveer vier maal meer feiten tegen hun voertuigen dan inwoners van Belgische afkomst. Mensen van Italiaanse en Turkse afstamming maken ongeveer tweemaal meer kans op fietsdiefstal dan autochtonen. Verder noteren we ook verschillen i.v.m. slachtofferschap in het verkeer (deze categorie bevat zowel het slachtofferschap van een verkeersongeval als van verkeersagressie). Het aandeel verkeersslachtoffers onder 'Turkse' weggebruikers is dubbel zo hoog als bij de autochtonen.

Het groter waargenomen slachtofferschap onder inwoners van allochtone afkomst heeft dus niet alleen te maken met de klachten over discriminatie. Niettemin zijn de gegevens inzake discriminatie frappant; het gaat uiteindelijk om meer dan een kwart van de respondenten uit de Turkse gemeenschap. We beschikken niet over gegevens omtrent de aard van het discriminerende gedrag dat de respondenten ondergingen. Het survey-onderzoek was - zoals reeds vermeld - in de eerste plaats ontworpen als een instrument om de politiezones een zicht te verschaffen op de belangrijkste vormen van slachtofferschap. Niettemin is het in beperkte mate mogelijk om binnen de groep

7 (p > .05 en < .1)

inwoners van Turkse afkomst na te gaan bij wie die gevoelens van discriminatie het meest voorkomen. Tabel 4 spreidt de melding van discriminatie naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau⁸.

TABEL 4: MELDING VAN DISCRIMINATIE NAAR GESLACHT, LEEFTIJD EN OPLEIDINGSNIVEAU (DOOR RESPONDENTEN MET EEN TURKSE ACHTERGROND)

	Pct.	N=
Leeftijd		
<=25	28,8	59
26-37	35,7	56
>=38	15,0	60
Gemiddeld	26,3	175
Geslacht		
Man	32,5	83
Vrouw	20,7	92
Gemiddeld	26,3	175
Onderwijsniveau		
Laag	25,4	71
Midden	28,3	53
Hoog	27,7	47
Gemiddeld	26,9	171

*** : $p < .01$

* : $p < .1$

Vooreerst springt het verband met de leeftijd van de respondenten in het oog. Gevoelens van discriminatie zijn sterker aanwezig bij de respondenten uit de twee jongste leeftijdsgroepen. Ten tweede voelen mannen zich meer gediscrimineerd dan vrouwen. Bij de mannen gaat het om ongeveer één derde van de respondenten, bij de vrouwen om ongeveer één vijfde. Toch ligt ook bij de 'Turkse' vrouwen het percentage dat melding maakt van discriminatie drie maal boven het gemiddelde van alle respondenten die deel uitmaken van de steekproef. Voor een sluitende interpretatie van deze variaties is een ruimere steekproef van allochtone respondenten onontbeerlijk. Tot dusver kunnen we enkel hypothesen formuleren. Uit het cijfermateriaal blijkt dat de helft van de mannelijke respondenten van Turkse oorsprong hetzij voltijds, hetzij halftijds tewerkgesteld is. Bij de vrouwen gaat het om ongeveer 15 procent. Hoewel de aantallen in de steekproef te klein zijn om veralgemeenbare uitspraken te kunnen formuleren, registreerden we meer meldingen van discriminatie bij tewerkgestelden en werklozen dan bij huisvrouwen en gepensioneerden. In het licht van onderzoeksresultaten m.b.t. de ongelijke kansen van allochtonen op de arbeidsmarkt voedt dit het vermoeden dat gevoelens van discriminatie (althans gedeeltelijk) verband houden met terzake opge-

8 Omwille van de kleine aantallen deelden we, steunend op de marginale leeftijdsverdeling, de groep respondenten van Turkse herkomst in drie qua aantal ongeveer gelijke categorieën in. Door toedoen van het kleine aantal Turkse respondenten met een diploma hoger onderwijs (korte type, lange type en universitair) en eveneens steunend op de marginale frequentiedistributie bestaat de variabele onderwijsniveau uit drie groepen. De categorie 'laag' bevat de respondenten zonder diploma, met een diploma basisonderwijs of met een diploma lager beroepssecundair onderwijs. De groep 'midden' bevat de respondenten met een diploma lager (technisch of algemeen) secundair onderwijs en hoger beroepssecundair onderwijs. De groep 'hoger' bevat de diploma's hoger (technisch of algemeen) secundair onderwijs en hoger onderwijs (alle types).

dane ervaringen door de Turkse respondenten (Verhoeven, 2000). Daarnaast is het niet denkbeeldig dat mannen meer aan het 'openbare leven' participeren en daardoor meer gevaar lopen om discriminerende handelingen te ondergaan. Zo waren er de voorbije jaren in Limburg nogal wat klachten over de wijze waarop dancinguitbaters mannelijke allochtonen discriminerend behandelen (Van Craen: 2004). Tot slot valt het op dat de variatie in gevoelens van discriminatie naar onderwijsniveau niet significant is. We kunnen dus niet aantonen dat relatief hoger geschoolde allochtonen met een Turkse achtergrond zich minder gediscrimineerd voelen dan lager geschoolden.

Tabellen 2 en 3 gaven aan dat weggebruikers van Turkse afkomst verhoudingsgewijs meer slachtoffer worden in het verkeer, maar deed geen concrete uitspraak over de aard van het verkeersslachtofferschap. Tabel 5 spreidt het slachtofferschap van enerzijds verkeersongevallen en anderzijds verkeersagressie naar de etnische afkomst van de respondenten.

TABEL 5: SLACHTOFFERSCHAP VAN VERKEERSONGEVALLLEN EN VERKEERSAGRESSIE NAAR ETNISCHE HERKOMST

Etnische herkomst	Verkeersongeval		Verkeersagressie	
	Pct.	N=	Pct.	N=
Belgisch	4,1	493	11,9	553
Italiaans	6,5	77	15,4	78
Turks	17,3	110	21,6	120
Anderere	6,1	163	20,1	96
Gemiddeld	6,4	843	15,1	847
	****		**	

**** : $p < .001$

** : $p < .05$

Het hogere algemeen verkeersslachtofferschap bij mensen van Turkse afkomst vindt zijn oorsprong in zowel verkeersongevallen als verkeersagressie. Ook hier blijft het gissen naar de logica achter deze verschillen. De leeftijdsstructuur van de allochtone bevolking zou een element ter verklaring kunnen zijn: jongeren zijn in principe kwetsbaarder in het verkeer. Toch vinden we bij de allochtone respondenten zelf geen significante verschillen naar leeftijd. Het verzamelde cijfermateriaal staat ons voorts niet toe om te achterhalen in welke mate het hoger aantal verkeersongevallen verband houdt met culturele gegevens (bv. de spreekwoordelijke Levantijnse nonchalance) dan wel met structurele kenmerken (bevolkingsdensiteit en verkeersinrichting in de woonwijken, etc.). De absolute aantallen zijn ook te klein om een relatie te leggen tussen enerzijds de confrontatie met verkeersagressie en anderzijds gevoelens van discriminatie.

4. OVERLAST EN LEEFBAARHEIDSPROBLEMEN

Om de overlast in de woonomgeving in kaart te brengen, legden we de respondenten een aantal mogelijke bronnen van overlast voor. We vroegen hen hoe vaak ('nooit', 'enkele keren', 'meerdere keren', 'dikwijls' of 'zeer dikwijls') ze zich de voorbije twaalf maanden in de buurt waar ze wonen aan deze zaken gestoord hebben. Het betrof druggebruik of drughandel, hondenpoep op straten en pleinen, rondslingerend vuilnis, geurhinder, geluidsoverlast van het uitgaansleven, hangjongeren en dreigende dieren.

Voor de meeste overlastitems stellen we geen verschillen vast. Het percentage respondenten dat zich het voorbije jaar minstens enkele keren gestoord heeft aan druggebruik of drughandel (28,6 pct.), hondenpoep op straten en pleinen (43,2 pct.), rondslingerend vuilnis (63,9 pct.), geurhinder (32,9 pct.) en rondhangende jongeren (27,6 pct.) verschilt niet significant tussen de verschillende gemeenschappen. Deze vaststelling nuanceert een bepaalde beeldvorming, zoals het beeld van de allochtone jongeren die rondhangen en de autochtone bevolking die er overlast van ondervindt. Enkel voor geluidsoverlast en 'dreigende dieren' vinden we statistisch significante verschillen naar etnische herkomst⁹. Tabel 6 geeft de richting van deze verbanden weer.

TABEL 6: RAPPORTERING VAN OVERLAST NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Bron overlast	Belgisch	Italiaans	Turks	Andere	Gemiddeld
Geluid uitgaansleven *	18,8	10,8	23,3	18,9	18,8
N=	1249	102	176	217	1744
Dreigende dieren ****	8,6	13,9	18,2	13,4	10,4
N=	1251	101	176	217	1745

**** : $p < .001$

* : $p < .1$

Geluidsoverlast van het uitgaansleven stoorde een hoger percentage respondenten uit de Turkse gemeenschap dan uit de autochtone gemeenschap. Bovendien stellen we vast dat in de Italiaanse gemeenschap opvallend weinig respondenten zich irriteerden aan dit probleem. Ook aan dreigende dieren ergerden de respondenten van Turkse afkomst zich het meest. Bij de autochtonen gaf dit probleem verhoudingsgewijze minder aanstoot. Het percentage respondenten uit de Italiaanse gemeenschap dat hierover klaagt, ligt tussen de twee andere percentages. Het was niet mogelijk om uit te maken of de verschillen voor het item 'dreigende dieren' het gevolg zijn van verschillen in de woonkwaliteit (kleinere behuizing, minder open ruimte, ...), dan wel hun oorsprong vinden in culturele achtergronden. Een Turkse allochtoon maakte er ons attent op dat honden in zijn gemeenschap vooral een utilitaire (afschrikkende) waakfunctie vervullen daar waar autochtonen ze veeleer als een gezelschapsdier koesteren.

Om de leefbaarheid van de woonomgeving in kaart te brengen, vroegen we aan de respondenten niet alleen hoe vaak bepaalde zaken hen stoorden, maar ook hoe vaak een aantal voorvallen de voorbije twaalf maanden voorkwamen in hun buurt¹⁰. Het ging hier om burenruzies, uit de hand gelopen familieruzies, vechtpartijen en opzettelijke beschadigingen (van voorwerpen of gebouwen). Tabel 7 spreidt de melding van leefbaarheidsproblemen naar etnische herkomst (voor de items waarvoor we een significant verband vinden).

9 Omwille van de kleine aantallen hergroepeerden we de respondenten in twee categorieën: enerzijds een groep die zich nooit stoorde aan de vermelde overlastbronnen en anderzijds een categorie van mensen die verklaarden zich daaraan minstens enkele keren (tot zeer dikwijls) geërgerd te hebben.

10 Ook hier waren de antwoordalternatieven 'nooit', 'enkele keren', 'meerdere keren', 'dikwijls' of 'zeer dikwijls'.

TABEL 7: RAPPORTERING VAN LEEFBAARHEIDSPROBLEMEN NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Leefbaarheidsprobleem	Belgisch	Italiaans	Turks	Andere	Gemiddeld
Familieruzies **	4,8	6,9	10,2	7,3	5,8
N=	1250	101	176	218	1745
Vechtpartijen ****	5,7	8,9	15,3	8,2	7,2
N=	1251	101	176	218	1746

**** : $p < .001$

** : $p < .05$

Tabel 7 maakt duidelijk dat in de Turkse gemeenschap een hoger percentage respondenten uit de hand gelopen familieruzies en vechtpartijen signaleert dan in de Italiaanse en autochtone gemeenschap. Het verband voor burenruzies is net niet significant, maar ook hier gaat het resultaat in dezelfde richting.

Wijzen deze gegevens op een minder goed sociaal klimaat in de buurten waar Turkse allochtonen wonen? We beschikken over onvoldoende gegevens om een sluitend antwoord op die vraag te geven. Feit is wel dat respondenten van Turkse origine veel meer contacten hebben met buurtbewoners (74,2 pct. heeft veel of heel veel contact met burenen, tegenover gemiddeld 48,7 pct.¹¹). Dit kan samenhangen met etnische segregatie in de ruimtelijke structuur (minder ruimte, kleinere behuizing, hogere bevolkingsdensiteit, ...). Het lijkt in die optiek dan ook logisch dat de kans op wrijvingen stijgt.

5. ONVEILIGHEIDSGEVOELENS

Van slachtofferschap, overlast en leefbaarheidsproblemen naar gevoelens van onveiligheid is maar een kleine stap. Uit de projecten in de verschillende zones onthielden we dat slachtofferschap weliswaar niet de belangrijkste, maar toch een wezenlijke factor is die het 'onveiligheidsgevoel' mee verklaart. De vraag die ons hier bezighoudt, is of er op het gebied van onveiligheidsgevoelens verschillen bestaan tussen autochtonen en allochtonen. Algemene gevoelens van onveiligheid werden gemeten door een dubbele vraag:

- In deze BUURT, waar u woont, hoe voelt u zich hier (antwoordmogelijkheden: heel veilig, veilig, noch veilig/noch onveilig, onveilig, heel onveilig)?
- Als u heel uw GEMEENTE/STAD voor ogen houdt, hoe voelt u zich daar: (heel veilig, veilig, noch veilig/noch onveilig, onveilig, heel onveilig)?

Voor de eenvoud hercodeerden we de variabelen 'onveiligheidsgevoel in de buurt' en 'onveiligheidsgevoel in de gemeente'. De respondenten die zich 'onveilig' of 'heel onveilig' voelen, zetten we af tegen de rest. Tabel 8 spreidt de beleving van onveiligheidsgevoelens in de woonbuurt en in de globale gemeente naar de etnische achtergrond van de respondenten.

¹¹ $p < .001$

TABEL 8: PERCENTAGE RESPONDENTEN MET ONVEILIGHEIDSGEVOELENS NAAR ETNISCHE HERKOMST

Etnische herkomst	Buurt		Gemeente	
	Pct.	N=	Pct.	N=
Belgisch	8,8	1244	11,5	1213
Italiaans	9,9	101	13,4	97
Turks	8,0	176	11,0	173
Andere	10,6	218	19,3	207
Gemiddeld	9,0	1739	12,5	1690
			**	

** : $p < .05$

Op buurtniveau stellen we geen significante verschillen vast wat betreft het (on-) veiligheidsgevoel van de vier etnische groepen. Dit is op het eerste gezicht wel het geval voor het (on-) veiligheidsgevoel in de globale gemeente. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit uitsluitend te maken heeft met de (zeer heterogene) groep 'andere' die zich verhoudingsgewijs meer onveilig voelt.

Een andere indicator voor het (on-)veiligheidsgevoel is de vraag of mensen bepaalde plaatsen in hun gemeente mijden omdat ze zich er niet veilig voelen. Tabel 9 geeft de antwoordverdeling weer.

TABEL 9: PERCENTAGE RESPONDENTEN DAT PLAATSEN MIJDT NAAR ETNISCHE HERKOMST

Etnische herkomst	Pct.	N=
Belgisch	36,7	1226
Italiaans	32,7	101
Turks	20,5	171
Andere	30,4	214
Gemiddeld	34,1	1712
	***	

*** : $p < .01$

Tabel 9 toont duidelijke verschillen. Het percentage respondenten dat bepaalde plaatsen mijdt, ligt het hoogst bij de autochtonen en het laagst bij de Turkse allochtonen. Terwijl in de Turkse gemeenschap 'slechts' 20,5 pct. bepaalde locaties ontwijkt, bedraagt dat percentage bij de autochtonen maar liefst 36,7 procent. De antwoorden op open vragen leerden eerder dat heel wat autochtonen de aanwezigheid van (veel) allochtonen (de respondenten gebruikten zelf vaak de termen 'vreemdelingen' en 'migranten') als reden voor hun mijddgedrag opgeven. Een bijkomende analyse leert nu dat ook mensen van Italiaanse afkomst de aanwezigheid van 'allochtonen', 'vreemdelingen' en 'migranten' (en dan in het bijzonder mensen van Turkse afkomst) als reden aanhalen om bepaalde plaatsen te ontwijken. In de Turkse gemeenschap horen we nauwelijks een dergelijke algemene verwijzing naar de aanwezigheid van mensen uit een andere of de eigen gemeenschap, maar net zoals in de twee andere categorieën wordt wel regelmatig verwezen naar groepjes (allochtone) hangjongeren.

Deze bevindingen suggereren een verband tussen mildgedrag en etnocentrische houdingen¹². Tabel 10 verschaft ons meer inzicht in die samenhang.

TABEL 10: MIJDGEDRAG NAAR MATE VAN ETNOCENTRISME

Mate van etnocentrisme	Pct. respondenten met mildgedrag	N=
Laag	20,9	182
Midden	31,5	371
Hoog	41,8	268
Gemiddeld	32,5	821
	****	

**** : p < .001

Hoe negatiever men zich opstelt tegenover culturele diversiteit en mensen met een andere cultuur, hoe meer men de neiging heeft om bepaalde plaatsen in zijn/haar gemeente te mijden. Hoger merkten we op dat inwoners van Turkse herkomst minder plaatsen ontwijken dan mensen uit de andere gemeenschappen. Het verband tussen mildgedrag en etnische herkomst enerzijds en tussen mildgedrag en etnocentrisme anderzijds voedt het vermoeden dat de etnocentrische opstelling verschilt in de betrokken gemeenschappen. Tabel 11 spreidt de mate van etnocentrisme naar de etnische afkomst van de respondenten.

TABEL 11 : ETNOCENTRISME NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Etnocentrisme	Belgisch	Italiaans	Turks	Andere	Gemiddeld
Laag	15,1	21,8	42,9	27,7	21,8
Midden	47,6	48,7	37,5	41,9	45,3
Hoog	37,3	29,5	19,6	30,3	32,9
N=	485	78	112	155	830
****					

**** : p < .001

Deze tabel sluit de spreekwoordelijke cirkel. Bij inwoners van Turkse komaf zijn etnocentrische houdingen het minst sterk ontwikkeld. Dergelijke houdingen zijn het meest uitgesproken bij de respondenten van Belgische afkomst.

6. PRIORITEITEN EN BEOORDELING VAN DE POLITIE

In welke mate verschillen de verwachtingen van autochtonen en allochtonen wat betreft de prioriteiten voor de lokale politie? Dit probeerden we te achterhalen via een dubbele open vraag:

¹² We vroegen naar de mate van instemming ('helemaal eens', 'eens', 'noch eens noch oneens', 'oneens', 'helemaal oneens') met twee uitspraken: "De aanwezigheid van verschillende culturen verrijkt onze samenleving" en "Mensen met een andere cultuur zijn over het algemeen niet te vertrouwen". Een factoranalyse wees uit dat deze vragen twee aspecten zijn van éénzelfde concept. Bijgevolg sommeerden we beide vragen in een Likertschaal 'Etnocentrisme', die we hercodeerden in 'laag', 'midden' en 'hoog'.

- "Als u de opdrachten van de politie zou mogen bepalen, welk probleem moet de politie in uw gemeente/stad dan eerst aanpakken?"
- "Is er nog een probleem in uw gemeente/stad dat de politie moet oplossen?"

We kozen hier bewust voor open vragen. Zo konden de respondenten spontaan aangeven wat ze als prioriteiten beschouwen, zonder dat iemand hen een antwoord in de mond legde. Bij het verwerken van deze vragen groepeerden we de spontane antwoorden in een aantal categorieën. Verder maakten we gebruik van de *multiple response* techniek. Op die manier konden we het aantal vermeldingen van elke categorie bij de eerste vraag en het aantal vermeldingen bij de tweede vraag samentellen. Tabel 12 geeft voor de autochtonen, de Italiaanse allochtonen, de Turkse allochtonen en de 'anderen' de top vijf van de meest vermelde problemen weer.

TABEL 12: PRIORITEITEN VOOR DE POLITIE NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Belgisch		Italiaans		Turks		Andere	
Verkeer	31,1	Verkeer	26,7	Verkeer	16,5	Verkeer	40,8
(Snelheid)	(12,0)	(Snelheid)	(8,8)	(Snelheid)	(7,1)	(Snelheid)	(17,7)
Drugs	8,1	Drugs	12,8	Drugs	10,9	Drugs	10,0
Meer blauw	6,8	Meer blauw	10,9	Meer blauw	7,0	Meer blauw	7,6
Vreemdelingen	5,8	Vreemdelingen	6,8	Jongeren	6,4	Jongeren	7,0
Jongeren	5,0	(Kleine) Crim.	5,2	Diefstal	4,5	Vreemdelingen	5,7
N = 1250		N = 101		N = 176		N = 218	

De prioriteitenlijstjes overlappen elkaar in belangrijke mate. Verkeer staat in elke rangordening op de eerste plaats, het drugsprobleem op de tweede en de vraag naar meer blauw op straat komt telkens op plaats drie. Wat het drugsprobleem en de vraag naar meer blauw betreft, verschillen de percentages zelfs niet significant van elkaar. Hetzelfde geldt voor jongerenoverlast.

Toch zijn er ook belangrijke verschillen. Zo stellen we vast dat het percentage respondenten uit de Turkse gemeenschap dat minstens één prioriteit opgeeft lager ligt dan in de andere gemeenschappen (dit is niet af te lezen in de tabel). Iets meer dan de helft van de Turkse allochtonen beantwoordt de eerste prioriteitenvraag met 'geen enkel probleem', zegt dat men het 'niet weet' of geeft 'geen antwoord'. In de andere gemeenschappen bedraagt dat percentage slechts ongeveer één derde. Een eerste mogelijke verklaring hiervoor zijn verschillen in scholing. Uit eerder onderzoek is gebleken dat mensen met een lage scholing zich bij open vragen moeilijker kunnen uitdrukken dan mensen met een hoge scholing (Van Craen, 2000). Aangezien Turkse allochtonen gemiddeld genomen lager geschoold zijn, zou het dus kunnen dat zij hun verwachtingen moeilijker kunnen formuleren.

Maar als we de antwoordcategorieën 'geen enkel probleem', 'weet niet' en 'geen antwoord' apart onder de loep nemen, duikt nog een tweede mogelijke verklaring op. Het globale verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een verschil in de categorie 'geen enkel probleem'. Terwijl van de Turkse allochtonen 27 pct. zegt dat er geen enkel probleem is dat de politie moet aanpakken, ligt dat percentage in de andere gemeenschappen slechts tussen 11 en 18 pct.. Als de enquêteurs een consequent onderscheid maakten tussen de categorieën 'weet niet', 'geen enkel probleem' en 'geen antwoord', betekent dit dus dat de Turkse allochtonen het minst verwachtingen hebben t.a.v. de

politie. Met de eerdere bevindingen over slachtofferschap en leefbaarheidsproblemen in het achterhoofd, is dat een opmerkelijke vaststelling.

Tabel 12 bevat een aantal elementen die deze paradox kunnen verklaren. Turkse allochtonen blijken relatief weinig wakker te liggen van verkeersproblemen (overdreven snelheid, parkeerovertradingen, verkeersveiligheid aan scholen, de veiligheid van zwakke weggebruikers, parkeerproblemen, ...). Slechts 16,5 pct. van hen beantwoordt minstens één van de twee prioriteitenvragen met een verkeerskwestie, terwijl dat percentage in de andere gemeenschappen tussen 26,7 en 40,8 pct. ligt. Dit is een opmerkelijk resultaat, aangezien we hoger noteerden dat Turkse allochtonen vaker dan respondenten uit de andere categorieën slachtoffer worden van verkeersongevallen. Ook bleken ze meer dan autochtonen slachtoffer te worden van verkeersagressie. Daarbij aansluitend verwijzen we nog naar de antwoordverdeling van een gesloten vraag die peilde naar het aantal keren dat de respondenten het voorbije jaar in de eigen woonbuurt getuige geweest zijn van een verkeersongeval. Die antwoordverdeling leert dat Turkse allochtonen het voorbije jaar in de eigen woonbuurt veel vaker getuige waren van een verkeersongeval dan de respondenten uit de andere categorieën. Het feit dat Turkse allochtonen, in tegenstelling tot wat men op basis van deze drie resultaten zou verwachten, minder massaal verkeerskwesties als prioriteit naar voren schuiven, heeft wellicht te maken met de leeftjidsverdeling van de verschillende gemeenschappen (in onze steekproef en wellicht ook in de populatie). De jongste leeftjidscategorieën hebben minder vaak het gevoel dat er te snel wordt gereden in hun woonbuurt, zo leert de antwoordverdeling van een andere gesloten vraag over de verkeerssituatie in de buurt. Dat de jongste leeftjidscategorieën het sterkst vertegenwoordigd zijn in de Turkse gemeenschap verklaart dus wellicht (grotendeels) waarom Turkse allochtonen bij de open prioriteitenvragen minder verwijzen naar overdreven snelheid en daaraan gerelateerde verkeerskwesties. De leeftjidsverdeling verklaart verder wellicht ook (grotendeels) waarom verkeersproblemen (en dan vooral overdreven snelheid) in de andere drie categorieën het minst naar voren worden geschoven door de Italiaanse allochtonen.

Het tweede verklaringselement voor de vaststelling dat Turkse allochtonen opmerkelijk minder verwachtingen formuleren t.a.v. de politie heeft te maken met het feit dat niemand van de respondenten met een Turkse afkomst 'vreemdelingen', 'migranten', 'allochtonen', 'vluchtelingen' en 'illegalen' als een prioriteit voor de politie beschouwt. In elk van de andere gemeenschappen definieert daarentegen ongeveer 6 pct. van de respondenten deze bevolkingsgroepen als een belangrijk probleem. Deze bevinding bevestigt de vaststellingen die we eerder deden i.v.m. de redenen voor mijddgedrag. De aanwezigheid en/of het gedrag van Turkse allochtonen wordt door een deel van alle andere gemeenschappen als een probleem ervaren.

Ten derde moet rekening gehouden worden met het beeld dat in de verschillende gemeenschappen leeft van de politie. We veronderstellen dat wie zich negatiever onthaald of benaderd voelt door een bepaalde instelling, ook minder geneigd zal zijn om concrete verwachtingen te formuleren tegenover de betrokken instantie. Om deze denkpijpe verder te exploreren, analyseren we een aantal (gesloten) vragen over de werking van de politie. We onderscheiden drie dimensies: informatieverstrekking, aanspreekbaarheid en performantie. De concrete vraagstelling luidde als volgt:

Informatieverstrekking :

- "Vindt u dat u te veel - voldoende - te weinig informatie ontvangt over de werking van de politie in uw gemeente/stad?"

Aanspreekbaarheid:

- "Wat vindt u van de mogelijkheden om de politie in uw gemeente/stad te contacteren. Bent u daarover: tevreden - noch tevreden/noch ontevreden - ontevreden?"
- "Hebt u het gevoel dat de agenten in uw buurt: gemakkelijk aanspreekbaar - gewoon aanspreekbaar - moeilijk aanspreekbaar zijn?"

Performantie:

- "Vindt u dat de politie, in de buurt waar u woont: te veel - voldoende - te weinig aanwezig is in de straten?"
- "Vindt u dat de politie, in de buurt waar u woont: te streng optreedt - gepast optreedt - te veel door de vingers ziet?"

Wat de beoordeling van de contactmogelijkheden en de aanspreekbaarheid betreft, vinden we geen significante verschillen¹³. In de drie gemeenschappen worden deze aspecten van de politiewerking (even) positief beoordeeld. Voor de drie andere items vinden we wel een significant verband met de etnische achtergrond van de respondenten. Tabel 13 illustreert dit.

TABEL 13: BEOORDELING POLITIE NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Items	Belgisch	Italiaans	Turks	Andere	Gemiddeld
"Te weinig aanwezig"***	46,6	60,9	44,1	55,2	48,2
N=	1170	92	161	203	1626
"Te weinig informatie"****	48,7	72,5	62,7	57,0	52,5
N=	1140	91	161	179	1571
Strengheid optreden****					
"Te streng"	3,1	13,5	8,4	6,2	4,7
"Gepast"	70,8	51,4	69,7	55,5	67,8
"Te veel door vingers zien"	26,1	35,1	21,9	38,4	27,5
N=	909	74	155	146	1284

**** : $p < .001$

*** : $p < .01$

In de Italiaanse gemeenschap lijkt een hoger percentage de mening toegedaan dat de politie te weinig aanwezig is in de buurt dan in de andere twee gemeenschappen. We mogen hier echter niet te snel definitieve conclusies trekken, aangezien het aantal respondenten met een Italiaanse achtergrond relatief beperkt is in ons databestand. Toch geven ook de andere resultaten uit tabel 13 aan dat de Italiaanse gemeenschap de politie negatiever beoordeelt dan de andere gemeenschappen. Binnen de Italiaanse gemeenschap vindt de grootste groep dat ze te weinig informatie ontvangt over de werking van de politie in de gemeente. Terwijl de autochtonen hierover verdeeld zijn, vindt ook een meerderheid in de Turkse gemeenschap dat de lokale politie te weinig informatie verstrekt over haar werking. Tot slot stellen we vast dat het percentage res-

13 Met het oog op de uitvoering van deze analyse hercoderen we eerst een aantal items. Bij de vraag over de hoeveelheid informatie zetten we de groep die vindt dat ze te weinig informatie ontvangt af tegen diegenen die vinden dat ze voldoende informatie ontvangen (de groepen met het antwoord 'te veel' of 'weet niet/geen mening' laten we omwille van het kleine aantal respondenten buiten beschouwing). Dezelfde logica volgen we voor de vraag over de aanwezigheid van de politie.

pondenten dat vindt dat de politie qua strengheid gepast optreedt het laagst is in de Italiaanse gemeenschap. Hoewel het grootste aandeel van de ontevredenen in deze gemeenschap vindt dat de politie te veel door de vingers ziet, leert tabel 13 ons dat er ook geklaagd wordt over het feit dat de politie te streng optreedt. In de Turkse gemeenschap wordt weliswaar het minst geklaagd over de laksheid van de politie, maar het percentage respondenten in deze categorie dat daar opmerkingen over heeft, bedraagt toch 22 procent.

Naast bovenstaande specifieke vragen over de werking van de politie, stelden we de respondenten van de politiezones Maasmechelen en Heusden-Zolder ook een meer algemene vraag over het vertrouwen in de politie. Verder peilden we, ter vergelijking, naar het vertrouwen in justitie/het gerecht¹⁴. Het ging om gesloten vragen, met als antwoordmogelijkheden 'heel veel', 'veel', 'noch veel noch weinig', 'weinig' en 'heel weinig' vertrouwen. Om deze items op een overzichtelijke wijze te kunnen opnemen in een kruistabel, hercodeerden we ze in drie categorieën: 'heel veel' en 'veel' voegden we samen, evenals 'heel weinig' en 'weinig'. Tabel 14 toont de resultaten van de analyses.

TABEL 14: VERTROUWEN IN POLITIE EN JUSTITIE NAAR ETNISCHE HERKOMST (IN PCT.)

Vertrouwen in ...	Belgisch	Italiaans	Turks	Andere	Gemiddeld
Politie **					
Veel	58,0	45,8	56,9	48,6	55,0
Noch/noch	30,8	31,9	22,0	34,5	30,4
Weinig	11,2	22,2	21,1	16,9	14,5
N=	483	72	109	148	812
Justitie/gerecht ****					
Veel	28,0	31,6	56,7	21,6	31,0
Noch/noch	27,3	28,1	17,8	26,7	26,0
Weinig	44,8	40,4	25,6	51,7	43,0
N=	411	57	90	116	674

**** : $p < .001$

** : $p < .05$

In vergelijking met andere vragen beantwoordt een grotere groep de vragen over vertrouwen in de instellingen met 'weet niet'. Deze groep is niet opgenomen in de analyses en dus bevatten de categorieën allochtonen een eerder beperkt aantal respondenten. Enige voorzichtigheid bij de interpretatie is dus geboden, al vinden we wel sterk significante verbanden. Uit tabel 14 blijkt dat in de allochtone gemeenschappen een grotere groep respondenten weinig vertrouwen heeft in de politie dan in de autochtone gemeenschap. Deze houding is mogelijk het gevolg van een aantal negatieve ervaringen (cfr. supra: o.a. "te streng optreden"), maar ook het grote tekort aan informatie kan hier een rol spelen (cfr. supra). Onbekend maakt immers vaak onbemind. Opmerkelijk is dan wel dat het vertrouwen in justitie in de Turkse gemeenschap groter is dan in de andere gemeenschappen. Het lijkt evenwel weinig waarschijnlijk dat Turkse all-

14 In het pilotproject (in de politiezone Beringen-Ham-Tessenderlo) werden deze vragen niet gesteld.

ochtonen beter geïnformeerd zijn over de werking van het justitieapparaat dan over de politie. Dit zou erop kunnen wijzen dat het beperkter vertrouwen van Turkse allochtonen in de politie vooral te maken heeft met opgedane negatieve ervaringen bij sommige respondenten.

7. BESLUITEN

Het wetenschappelijk onderzoek over zowel de multiculturele samenleving als over het onveiligheidsthema concentreerde zich in het verleden hoofdzakelijk op de beeldvorming en de houdingen van autochtonen (Billiet, Carton & Huys, 1990; Billiet & Loosveldt, 1998; Coffé, 2000; Meuleman & Billiet, 2003; Elchardus, Smits & Kuppens, 2003). We beschikken slechts over beperkte informatie i.v.m. de manier waarop allochtonen naar de culturele diversiteit en het onveiligheidsprobleem kijken (Phalet, De Rycke & Swyngedouw, 1999; Ackaert & Deschouwer, 1999; Hebberecht, Duchateau & Van Poeck, 2004; Bousetta, 2003) en vergelijkend onderzoek bleef voornamelijk steken in verkennende pogingen (Hebberecht, 1994; Goethals, Fijnhaut & De Boye, 1996; Foblets, Pieters & Djait, 2004). Nochtans is vergelijkend onderzoek essentieel om inzicht te verwerven in de dynamiek van het maatschappelijke weefsel. Wij zijn dan ook dankbaar dat het bestuur van de provincie Limburg ons de mogelijkheid bood om, weliswaar op beperkte schaal, houdingen en ervaringen van leden van verschillende etnische gemeenschappen met elkaar te vergelijken.

We stellen in de eerste plaats vast dat de kans op slachtofferschap niet gelijk verdeeld is over de verschillende etnische groepen in de samenleving. Mensen van Turkse afkomst zijn het meest kwetsbaar. Daarna volgen de respondenten van Italiaanse afkomst. Autochtonen hoeven het minst te vrezen in hun gemeente. We vinden ook enkele verschillen in de rapportering van overlast en leefbaarheidproblemen. Daar waar we significante verschillen registreren, gaan die systematisch in de richting van meer klachten bij allochtonen dan bij autochtonen. Bij geen enkel van de gemeten items vonden we m.a.w. een hoger slachtofferschap onder autochtonen.

De hogere slachtoffercijfers voor Turkse allochtonen vloeien deels voort uit een hoger slachtofferschap van discriminatie, maar evenzeer uit een hoger slachtofferschap van straatcriminaliteit, verkeersongevallen en verkeersagressie. De gegevens over gevoelens van ondergang discriminatie zijn het meest frappant. Meer dan een kwart van de respondenten met een Turkse achtergrond klaagt hierover. Binnen die gemeenschap loopt dit percentage bij de leeftijdscategorie 26-37 jaar en bij de mannen zelfs op tot ongeveer een derde. Even opmerkelijk is de vaststelling dat het aandeel klachten over discriminatie bij inwoners van Italiaanse afkomst niet significant boven het gemiddelde ligt. In 1990 schreef Martiniello over het verbeterde lot van Italiaanse migranten in België: "de Maghrebijnen en de Turken van vandaag zijn de Italianen van gisteren" (Martiniello, 1990). Vijftien jaar later beschikken we helemaal niet over argumenten om deze stelling te weerleggen.

Deze bijdrage levert geen sluitende antwoorden op het hoe en waarom van etnische variaties in slachtofferschap, overlast- en leefbaarheidproblemen en gevoelens van onveiligheid. Al te vaak stootten we op onbekenden en geraakte het onderzoek niet verder dan hypothesevorming. Hoe dun de lijn is tussen de impact van enerzijds culturele (waarden, normen, tradities) en anderzijds sociaal-economische structurele factoren (bijvoorbeeld kwaliteit van de buurt, aard van de huisvesting, ordentelijke inrich-

ting van het verkeer etc.) moet nog aangetoond worden. Dit brengt ons tot een veel meer algemene bedenking; eigenlijk beschikken we over weinig empirische onderzoeksgegevens omtrent verschillen in de perceptie van de leefwereld van autochtone en allochtone inwoners in dit land. Deze bijdrage illustreert hoe broodnodig dergelijke gegevens zijn, zowel voor onderzoekers maar allicht nog veel meer voor beleidsvoerders. Toch kunnen we ondanks deze beperkingen de vaak voorkomende stereotypering van leden van allochtone gemeenschappen als hoofdzakelijk daders van misdrijven nuanceren. Dat dit beeld hardnekkig leeft, blijkt overigens uit de vaststelling dat de aanwezigheid van Turkse allochtonen bij sommige autochtonen voor gevoelens van onveiligheid zorgt. We formuleren hier geen uitspraken over etnische verschillen in het ouderschap, maar stellen op zijn minst vast dat Turkse allochtonen in de praktijk vaker slachtoffer worden. Een andere stereotypering is de vermeende verantwoordelijkheid van allochtonen m.b.t. de onleefbaarheid van bepaalde buurten. Ook hier is de realiteit veel genuanceerder. Zo blijkt dat leden van de Turkse gemeenschap meer klagen over bepaalde vormen van overlast en leefbaarheidproblemen dan de overige respondenten (mogelijk spelen hier opnieuw de ruimtelijke ordening en de bevolkingsdensiteit in de betrokken buurten een rol). Het zou dus goed zijn mocht men allochtonen in het veiligheidsdebat voortaan ook bekijken als slachtoffers.

BIJLAGE 1: SAMENSTELLING GEBRUIKTE CATEGORIEËN SLACHTOFFERSCHAP

Pilotproject Beringen-Ham-Tessenderlo	Vervolgprojecten	Categorieën
diefstal van een wagen	diefstal van een wagen	} criminaliteit tegen voertuigen
diefstal uit een wagen	diefstal uit een wagen	
poging tot inbraak in een wagen	poging tot inbraak in een wagen	
diefstal van een bromfiets		
diefstal van een fiets	diefstal van een fiets	} fietsdiefstal
diefstal van een portefeuille of handtas	diefstal van portefeuille of handtas	} tasjesroof
beschadiging of vernieling van bezittingen	beschadiging of vernieling van bezittingen	} vandalisme
inbraak in de woning	inbraak in de woning	} braak
poging tot inbraak in de woning	poging tot inbraak in de woning	
discriminatie op basis van afkomst	discriminatie op basis van afkomst	} discriminatie
stalking	stalking	} stalking
	verkeersongeval	} verkeersincidenten
	verkeersagressie	
	fysiek geweld	} geweld
	dreiging met fysiek geweld	

LITERATUUR

Ackaert, L. & Deschouwer, K. (1999), De relatie tussen taal en identiteit bij Brusselse migranten. In: M. Swyngedouw, K. Phaet & K. Deschouwer (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel: VUBPress, pp. 215-244.

Billiet, J., Carton, A. & Huys, R. (1990), *Onbekend of onbemind? Een sociologisch onderzoek naar de houding van de Belgen tegenover migranten*. Leuven: Sociologisch Onderzoeksinstituut.

Billiet, J. (1993), *Ondanks beperkt zicht. Studies over waarden, ontzuiling en politieke veranderingen in Vlaanderen*. Brussel: VUBPress.

Billiet, J. & Loosveldt, G. (1998), De houding tegenover migranten en het stemgedrag in Vlaanderen. Evolutie tussen 1989 en 1995 en een verklaringsmodel. In: M. Swyngedouw, J. Billiet, A. Carton & R. Beerten (red.), *De (on)redelijke kiezer. Onderzoek naar de politieke opvattingen van Vlamingen*. Leuven: Acco, pp. 95-117.

Bousetta, H. (2003), *Breek de stilte. Een burgerlijk standpunt van Belgische intellectuelen van Maghrebijnse afkomst over de gebeurtenissen sinds 11 september 2001*. Brussel: VUBPress.

Denolf, L. & Martens, A. (1990), Na de mijnsluiting. Loopbaanontwikkeling van jonge Turkse, Belgische en Italiaanse ex-mijnwerkers uit Genk. In: *Tijdschrift voor sociologie*, 11 (5-6), pp. 363-400.

Elchardus, M., Smits, W. & Kuppens, T. (2003). Bedreigd, kwetsbaar en hulpeloos: onveiligheidsgevoel in Vlaanderen, 1998-2002. In: APS. *Vlaanderen gepeild!* Brussel: APS, pp. 99-136.

Foblets, M.-C., Pieters, K. & Djait, B. (2004), *Mietjes en macho's. De belevingswereld van autochtone jongeren en jongeren van Marokkaanse, Turkse, Subsaharaanse en Oost-Europese herkomst*. Leuven: KU Leuven.

Goethals, J., Fijnaut, C. & De Boye, A. (1996), *Slachtofferenquête Mijngemeenten*. Genk: Streekplatform Mijnstreek.

Hebberecht, P. (1994), Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap bij Marokkaanse en Turkse migranten. In: *Panopticon*, 15 (6), pp. 544-570.

Hebberecht, P., Duchateau, K. & Van Poeck, B. (2004), *Het levensverhaal van jongeren en Turkse en Marokkaanse origine met een instellingsverleden*. Gent: Universiteit Gent.

Kromhout, M. & van San, M. (2003), *Schimmige werelden. Nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit*. Meppel: Boom Juridische uitgevers.

Martiniello, M. (1990), De Italiaanse migrantengemeenschap in België: geïntegreerd (ma non troppo) maar machteloos. In: *Tijdschrift voor sociologie*, 11 (5-6), pp. 557-585.

Meuleman, B. & Billiet, J. (2003), De houding van Vlamingen tegenover 'oude' en 'nieuwe' migranten: diffuus of specifiek? In: APS. *Vlaanderen gepeild!* Brussel: APS, pp. 137-176.

Phalet, K., De Rycke, L. & Swyngedouw, M. (1999), Culturele waarden en acculturatievormen bij Turken en Marokkanen in Brussel. In: M. Swyngedouw, K. Phalet & K. Deschouwer (red.). *Minderheden in Brussel. Sociopolitieke houdingen en gedragingen*. Brussel: VUBPress, pp. 41-73.

Thomas, W. (1928), *The child in America*. New York: Knopf.

Van Craen, M. (2000), *De betekenis en de gevolgen van stemrecht voor vreemdelingen - casestudy: de Marokkaanse bevolking in Mechelen*. Leuven: KU Leuven.

Van Craen, M. (2004), 'Meer kleur in de discotheken. Parket van Hasselt en politie binden de strijd aan tegen racistische discotheken'. In: *Politiejournaal & politieofficier*, 5 (6), pp. 17-21.

Van Craen, M. & Ackaert, J. (2005), *Eén gemeente, twee werelden? Veiligheid en leefbaarheid door de ogen van autochtonen en allochtonen*. Diepenbeek: LUC.

Van Dijk, J. & Mayhew, P. (1992), *Criminal Victimization in the Industrialized World: Key Findings of the 1989 and 1992 International Crime Surveys*, The Hague, Ministry of Justice of the Netherlands, Department of Crime Prevention.

van San, M. & Leerkes, A. (2001), *Criminaliteit en criminalisering. Allochtone jongeren in België*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Verhoeven, H. (2000), *Dossier - De vreemde eend in de bijt, arbeidsmarkt en diversiteit*. Brussel: Steunpunt WAV.